

In een halve eeuw de wereld rond III

In een halve eeuw de wereld rond III

**Reisherinneringen en
beschouwingen**

Peter Franken

Schrijver: Peter Franken
Coverontwerp: Peter Franken
ISBN: 9789464352788
© Peter Franken

Inhoud

Voorwoord	6
19 Australië	7
20 Afrika	21
21 Noord Amerika	83
22 Midden Amerika	143
23 Zuid Amerika	180
Zuid India 2023	288
Terugblik	293
Inhoud alle delen	295
Over de auteur	296

Voorwoord

Een paar jaar geleden bladerde ik weer eens in *A moveable feast*, een boekje van Ernest Hemingway waarin hij in een serie korte schetsen terugkijkt op zijn verblijf in Parijs in de jaren 1920. Dat bracht me op een idee en daarmee houdt ook direct elke vergelijking met deze beroemde schrijver op.

In mijn leven heb ik veel gereisd, avontuurlijke en minder avontuurlijke reizen naar verre oorden, autotochten door Europa, later veel opere-reizen, ook naar festivals zoals in Bayreuth en Salzburg. Al met al heb ik in een halve eeuw meer dan honderd landen bezocht, het ene wat intensiever dan het andere, maar zodoende verbleef ik bij elkaar meerdere jaren in het buitenland. Van al die reizen is behoorlijk wat in mijn herinnering blijven hangen en nu leek de tijd gekomen om daarvan eens iets op te schrijven.

Het zijn geen stukjes met alleen maar reisherinneringen geworden. Ik heb er de nodige beschouwingen in verwerkt waarin een link wordt gelegd met mijn kijk op de wereldgeschiedenis. Verder geven reisherinneringen al gauw aanleiding tot associatieve zijsprongen en die zijn er dan ook volop in dit boek te vinden. Het verhaal beslaat een halve eeuw beginnend in 1968 toen ik voor het eerst langere tijd in het buitenland doorbracht na het behalen van mijn eindexamen gymnasium. Alle continenten behalve Antarctica passeren de revue.

Het boek bestaat uit drie delen. In deel 1 passeren vrijwel alle landen van Europa de revue. Doordat er een paar roadtrips naar verre oorden in zijn verwerkt, komen er ook een stuk of tien landen buiten Europa aan de orde maar de nadruk ligt op het 'thuiscontinent'. Deel 2 is afgezien van een aantal landen in en rond de Middellandse Zee geheel gewijd aan Azië. In deel 3 komen de overige continenten aan de orde. Dat die splitsing is gemaakt werd vooral ingegeven door een overweging van praktische aard: het boek werd gewoon te dik.

Ik wens de lezer veel genoegen en herkenningsmomenten bij het lezen ervan.

Rotterdam, 2022-23

19 Australië

In de zomer van 1997 verbleef ik een kleine maand in Australië. Op aandringen van junior was deze bestemming naar voren gehaald, voor mij stak het niet op een jaar of wat met nog zoveel andere interessante landen op mijn lijst, vooral in Midden en Zuid Amerika. Maar dat zou allemaal nog wel komen.

We reisden met Malaysian Airlines via Londen naar Kuala Lumpur en vervolgens naar Darwin. Die omweg via Londen werd veroorzaakt door de code sharing met Virgin Atlantic dat een hub had op Gatwick. Het aardige van die korte vlucht naar Gatwick was dat we nog net bij daglicht gewoon laag over Londen vlogen, je kon Buckingham Palace duidelijk zien liggen.

Door het tijdsverschil en de lange wachttijd in Kuala Lumpur was het vroeg in de ochtend toen we eindelijk in Darwin arriveerden.

We waren op 23 juli vertrokken en nu was het 25 juli, zo lang was ik nog nooit onderweg geweest naar een nieuwe bestemming.

Darwin ligt in de tropen en dat was duidelijk te merken, warm en vochtig weer. Naarmate de reis vorderde zou dit ingrijpend veranderen. De maand augustus op het zuidelijk halfrond correspondeert immers met februari op de noordelijke helft.

Veel was er niet te doen in dit kleine stadje, we liepen wat rond, dronken een biertje in een pub en maakten kennis met de groep waarmee we vier weken door dit continent zouden reizen. Om een indruk te geven van de omvang van Australië is het illustratief om de reisroute te vergelijken met herkenningspunten in Europa. Van Darwin zouden we dwars door het land naar Adelaide rijden. Vandaar langs de zuidkust naar Melbourne om uiteindelijk in Sydney uit te komen. Dat is te vergelijken met een trip van Oslo naar Istanbul via Tunis, Benghazi en Caïro. Op de kaart ziet het eruit als een enorme hockeystick. De charme van deze route was voor mij vooral gelegen in het overland aspect, er werd niet gesmokkeld door een stukje te vliegen. Het jaar ervoor was ik van Hué naar Hanoi gevlogen, volstrekt overbodig omdat dit traject ook gewoon over de weg afgelegd had kunnen worden. Zeker ook als je de excursie naar het karstgebied ten zuiden van de stad erin betreft. Maar goed, nu ging alles in de oude vertrouwde Coaster, voorzien van een aanhangwagentje voor de bagage en de kampeeruitrusting. Op de ochtend van vertrek voegde zich nog een middelbaar echtpaar bij ons wat de groep op 16 deelnemers bracht, de klapstoeltjes in

de Coaster konden ongebruikt blijven. Gelet op de schoentjes van de vrouw in kwestie hadden ze zich het kampeeraspect van de trip onvoldoende gerealiseerd, maar ze gaf geen krimp. Telefonisch had ik een reservering gemaakt voor een voorstelling in de Sydney Opera, bijna vier weken later. Ik wilde beslist niet het risico nemen dat *La forza del destino* tegen die tijd uitverkocht zou zijn.

Van Darwin naar Adelaide

We reden naar een camping in Kakadu Park, een natuurgebied met vogels, watervalletjes en tropische vegetatie. Al rijdend en wandelend brachten we daar een middag door. Het gevarieerde landschap omvat stukjes regenwoud, moerasgebieden met mangrovebossen en zandsteenplateaus. Behalve de veelzijdige flora en fauna zijn in dit nationale park Aboriginal rotstekeningen te zien waarvan sommige duizenden jaren oud zijn. Onze chauffeur Tomo, tevens local guide, wist ons een paar mooie exemplaren te tonen en leverde een prima bijpassend verhaal.

De volgende ochtend vroeg op voor een boottocht, een uurtje rijden verderop. De zogeheten Yellow Water cruise vond plaats op een zodanig tijdstip dat we de zon konden zien opkomen toen we al op het water waren. Tijdens de twee uur durende cruise zagen we veel dieren op de wal en zoetwaterkrokodillen die lui peddelend de boot omringden. Vogelliefhebbers hadden ook adelaars en ander bijzondere vogels gezien, zelf beperkte ik me tot eenden spotten.

Na de wandeling de dag ervoor en een zeer korte nachtrust vanwege de sunrise cruise besloot ik maar eens een middagje vrij te nemen om bij te komen van de voorbije dagen. Twee nachten in een vliegtuig en een afgebroken nacht in een tent, het werd tijd voor een siësta. Ik zwaaide de groep uit die ergens een mooie waterval ging bezichtigen en maakte dankbaar gebruik van het feit dat de wasruimte van het complex volledig tot mijn beschikking stond. Ik had het rijk alleen, il sont fou ces touristes. Douchen, slapen en daarna op een groot terras met een Foster wachten tot de rest terugkwam. De dame met de stadsschoentjes merkte later op: 'Toen ik jou daar zo zag zitten, realiseerde ik me dat ik een verkeerd besluit had genomen'. Achteraf was ze ook liever 'thuis' gebleven.

Na twee nachten Kakadu sloegen we onze tenten op in Nitmiluk, een nationaal park even ten zuiden van Kakadu met als voornaamste attractie de Katherine Gorge. Omdat wij er in de winter waren stond de kloof droog, we gingen er heen voor een uitgebreide wandeling door het natuurgebied er omheen, overigens zeer de moeite waard. Onder-

weg kwamen we op diverse plaatsen met de bus langs de nodige bush-fires, een bekend fenomeen in dit land. Meestal blijft het brandend oppervlak beperkt maar het kan ook behoorlijk uit de hand lopen zoals einde 2019 zou blijken.

Na twee nachten kamperen in de buurt van Katherine begonnen we aan de bijna 1300 km naar Alice Springs. We reden continu op de Stuart Highway, de vrijwel kaarsrechte weg die dwars door Australië loopt en Darwin verbindt met Adelaide aan de zuidkust. Omdat er hooguit zo nu een dan een flauwe bocht in de weg zit, is deze geschikt voor zogeheten roadtrains, vrachtauto's met oplegger en daarachter twee lange aanhangers. Het is een spectaculair gezicht, zo'n voertuig met tientallen wielen. De maximale lengte bedraagt 53,5 meter, daarmee kan je alleen maar rechtdoor rijden natuurlijk. Hoewel de Stuart Highway de hoofdverkeersader door het centrum van het land is, was het er rustig genoeg om even de tijd te nemen voor het maken van het klassieke plaatje van een groep mensen die languit op de weg liggen. Leuk voor later.

Onderweg stopten we voor de lunch, onderdeel van de voorziening waarvoor was betaald uit de kampeer- en fooienpot. De reisleader en de chauffeur sloegen bijtijds de nodige spullen in voor thee, koffie, water, brood en beleg. Toen we een keertje aanlegden bij een pub bestelde ik een biertje, gewoon om rustig in onze bus op te drinken. Dat bleek verboden, drank meenemen naar buiten was niet toegestaan. We waren duidelijk in een gebied waar de krampachtige Britse regelgeving zich nog ten dele had weten te handhaven. Victoria Bitter, in groene blikjes met een rood logo waarin de letter VB, was alomtegenwoordig. Ik was er niet weg van, Foster vond ik lekkerder. Maar in die pub langs de weg zat ik er mooi mee opgescheept. Gelukkig was er 's avonds een alternatief voorhanden toen we logeerden in een motel langs de weg met een eenvoudig restaurant ernaast. Kleine basale kamers, maar wel met een echt bed. Onze kampeeruitrusting voorzag in een flinterdun matje zodat je feitelijk gewoon op de harde grond slipt. Na vier nachten was ik wel toe aan verandering.

Het landschap langs de Stuart Highway is leeg en kaal, er wonen vrijwel geen mensen en beesten hebben er ook weinig te zoeken. Dit deel van het land wordt de Outback genoemd, zoiets als wat in Nederland vroeger werd aangeduid als 'het land achter gods rug'. Kort voor Alice Springs stopten we bij een metalen monument, een opengewerkte wereldbol op een statief, dat aangaf dat hier de Steenbokskeerkring liep. Nu stonden we op het punt de tropen te verlaten. We waren onze reis begonnen ongeveer halverwege de evenaar en deze zuidelijke

keerkring en hadden al met al ongeveer een week in de tropen doorgebracht. Hoe weinig dat zegt over de heersende weersomstandigheden was direct duidelijk geworden toen we uit Katherine vertrokken. In de Outback was het 's nacht knap koud en overdag ook niet bepaald tropisch.

In Alice Springs, dat plaatsje dat bekend is van de Flying doctors, verbleven we twee nachten in een normaal hotel. Prompt werd juniors discman gestolen. Gelukkig was het ding pas een paar maanden oud zodat de verzekering het volle aankoopbedrag uitkeerde, maar hij zat de rest van de reis wel zonder muziek. We schrijven 1997, andere mogelijkheden waren nog niet uitgevonden. Conform de gewoonte die we op eerdere reizen hadden ontwikkeld gingen we in Alice op zoek naar platenzaken en winkels met elektronica. Verder was het wel een leuk stadje om wat in rond te hangen na twee lange dagen in die Coaster door een tamelijk eentonig landschap. Maar die diefstal drukte de sfeer toch behoorlijk.

In Alice zagen we betrekkelijk veel Aboriginals die als zwervers leefden langs de straat. Er werd gewaarschuwd geen contact met hen te maken, je liep grote kans beroofd te worden. Treurig om te zien wat er van deze mensen was geworden nadat de Britten het land hadden gekoloniseerd. Maar veel was er niet aan te doen, zeker niet als toevallige passant.

Het eerste segment van onze reis zat er nu op. We gingen weer kamperen en wel in de buurt van Ayers Rock, Uluru zoals de Aboriginals deze rode monoliet noemen. Op weg erheen stopten we om wat dood hout te sprokkelen hier en daar, voor het kampvuur die avond. De reisleiding had ook al blikjes VB en chips ingeslagen om ons niet op een droogje te laten zitten. Onderweg vloog er door een open raam een vlieg mijn mond binnen. Hij deed het niet expres natuurlijk maar de bus had zo'n hoge snelheid dat het beest me niet kon ontwijken. Met een ingeslikte vlieg in je maag zit je toch niet lekker maar mijn verzoek alvast een blikje VB te mogen nuttigen om het leed te verzachten, werd vriendelijk doch beslist afgewezen.

Vlak voordat Uluru in zicht kwam zette Tomo 'Also sprach Zarathustra' op, breed bekend geworden door de film *2001, a Space Odyssey*. Ongetwijfeld een vast ritueel op deze plek. Na opzetten van de tenten reden we naar een uitzichtpunt om de zon over Uluru te zien ondergaan, een mooie ervaring. Ik was opgelucht nu eens niet van de ene tempel naar de andere te hoeven om iets bijzonders te zien. Dit was een monument waar geen mens aan te pas was gekomen und das war gut so.

De volgende dag was het weer vroeg opstaan, deze keer om de zonsopgang over Uluru te bekijken. Verschillende touringcars waren al ter plekke, afkomstig uit Adelaide. Zal wel een driedaagse excursie zijn geweest want dit is een afstand van 1300 km. De chauffeurs behoorden tot een elite korps, ze droegen donkerblauwe shorts tot net boven de knie en lange lichtblauwe kousen daaronder. Opmerkelijk gezicht, die mannen.

Na die twee vergezichten op de rots werd het nu tijd het gevaarte van dichtbij te bekijken. Hoewel dit nog steeds mogelijk was, werd dringend verzocht de rots niet te beklimmen om de religieuze gevoelens van de Aboriginals te ontzien. Het is hun heilige berg. Korte tijd later werd die klim overigens verboden. Een eind verderop namen we nog een kijkje bij een reeks puntige bergen die de Olga's worden genoemd. Ik refereerde er aan als de 'Dolly Parton Mountains', een naam die merkwaardig genoeg niet wist te beklijven. Leuke omgeving voor een wandeling en daarmee was dit deel van Australië afdoende aan bod gekomen.

Op weg naar het zuiden bezochten we nog de Kings Canyon, een fraai rood gekleurd massief met een diepe kloof. Daarna bogen we af in oostelijke richting. We volgden nu niet langer de Stuart Highway maar zochten de echte Outback op. In de navolgende dagen zouden we in dat binnenste deel van het binnenland verblijven, afzakkend naar het zuiden tot we in Adelaide aankwamen.

De wegen waren hier niet erg druk, dat was te verwachten natuurlijk. Onderweg passerden we een dorpje bestaande uit een enkele straat waarin onder een hoek mocht worden geparkeerd. Een bord met de tekst 'angle parking, any angle' sprak boekdelen.

We reden tot de rand van Lake Eyre, een enorm meer als er water in staat maar helaas lag het volledig droog toen we kwamen kijken. Niet al te ver daar vandaan logeerden we een nachtje in William Creek, een gehucht met een pub, een camping en een klein vliegveld. Er woonden ongeveer tien mensen hier, allemaal betrokken bij bovenstaande voorzieningen. Met een klein eenmotorig vliegtuig kon er een rondvlucht boven de omgeving worden gemaakt, vooral natuurlijk Lake Eyre. Daar was weinig belangstelling voor, een droge vlakte waar we net al even geweest waren. Wat dit bezoek tot zo'n bijzondere herinnering heeft gemaakt, is de sterrenhemel. Om 10 uur 's avonds werd de generator afgezet en was de kleine nederzetting in donker gehuld. Even naar de wc was slechts mogelijk met licht van een zaklantaarn en dat leidde niet tot veel volk op de been midden in de nacht. Zodoende was er van enig kunstlicht geen sprake en doordat het een heldere

nacht was kreeg ik een fantastisch zicht op de Melkweg. Het werd nu ook duidelijk waar die naam vandaan komt, het lijkt alsof er een pak melk in een zwiepende beweging is leeggegooid, een lange gekromde witte vlek met uitlopers. Al die sterren zo dicht bijeen waren niet los van elkaar te zien, hun schijnsel liep in elkaar over. Pas buiten die 'melkplas' konden er individuele lichtpunten worden waargenomen. Het was weergaloos en hoewel ik de sterrenhemel zonder kunstlicht nadien nog vaak heb gezien is het nooit meer zo mooi geweest als die ene nacht in William Creek.

Op weg naar Coober Pedy passeerden we ergens de Dingo Fence, een hek dat in de jaren 1860 is geplaatst om de schapen in het zuiden te beschermen voor aanvallen door dingo's, een soort wilde honden. Het hek loopt van de kust in Zuid Australië naar Queensland over een afstand van 5,600 km. Uiteraard wordt het geheel regelmatig onderhouden, absoluut noodzakelijk gelet op de leeftijd. Om het hek te passeren moet het op een punt waar de weg erdoor loopt worden geopend en direct erna zorgvuldig worden gesloten. Voor Australiërs is dat vanzelfsprekend, net als dat je in een bergbeek geen afval mag gooien in de Alpenlanden. Het gedeelte ten zuiden van het hek is het meest vruchtbare deel van Australië, de rest is grotendeels dor en droog, feitelijk woestijnachtig of gewoon een echte woestijn. Zodoende kan dit enorme land veel minder inwoners herbergen dan op grond van het oppervlak verwacht kan worden. Er is gewoon niet genoeg water voor meer dan 20 miljoen mensen.

In de buurt van Coober Pedy liggen opaalminen, een halfedelsteen die behoorlijke prijzen kan opbrengen. Omdat het in de zomer ondraaglijk heet is in deze omgeving, heeft men een compleet holendorp gebouwd. In Coober Pedy leeft men ondergronds en wij sliepen in een rotshotel dat slechts toegankelijk was via een binnenplaats die een flink eind onder straatniveau lag. Later zou ik in Tunesië en Libië vergelijkbare huizen aantreffen.

Terug richting Adelaide brachten we een bezoek aan een zonderling die in zelfgekozen eenzaamheid een bouwval bewoonde dat met plakband bij elkaar werd gehouden. Hij stond bekend om zijn associatieve woordspelletjes waarmee hij de meest uitzinnige combinaties kon maken. Bijvoorbeeld wat de betekenisvolle relatie was tussen een konijn en de Niagara waterval. De man was een fenomeen en zodoende een vaste stopplaats voor Outback toeristen. Uiteraard brachten we ook een bezoek aan een schapenfarm om het afscheren van een vacht met eigen ogen te zien. Zo'n schaap is inderdaad mak, de scheerder

klemt het beest tussen zijn benen, het schaap zit op de grond met zijn poten vooruit en kijkt belangstellend naar het publiek. Dan gaat er een brede elektrische tondeuse in een vloeiende beweging om het gehele beest heen totdat de complete vacht loskomt. Het blote schaap mag terug de wei in, de volgende is aan de beurt. Het lijkt wel alsof zo'n beest vooraf een kalmeringsmiddel heeft gekregen, zo rustig blijft het. Het doet natuurlijk geen pijn, maar toch. Een tijdje op je kont zitten terwijl iemand je jas uitdoet, weinig beesten zullen zich dat zo laten welgefallen.

We kampeerden in Flinders Range, een berggebied waar we in de buurt van Wilpena Pound, een enorm natuurlijk amfitheater, een lange wandeling zouden maken. Het regende echter flink, voor het eerst tijdens de reis, en de omgeving was veranderd in een enorme modderpoel. We besloten maar door te rijden en de overnachting hier over te slaan. Zodoende kwamen we een dag te vroeg in Adelaide aan maar dat werd opgelost door een nachtje in een alternatief hotel te logeren. Overigens werd het toch nog een leuke dag vanwege een bezoek onderweg aan de bodega van Jacob's Creek in de streek Barossa waar we na de obligate rondleiding vrijelijk van de verschillende wijnen mochten proeven.

Adelaide is een spoorwegknooppunt met verbindingen naar Perth, Alice Springs en Melbourne. In plaats van over de Stuart Highway was er ook de mogelijkheid per trein naar Alice Springs te reizen, met de Ghan. Die naam komt van de Afghan Express en dat heeft weer van doen met de kamelenkaravanen die tijdens de bouw de benodigde materialen over lange afstanden transporteerden.

Tussen 1878 en 1929 werd een spoorlijn aangelegd tussen Adelaide en Alice Springs, in het noorden werd ook wel gebouwd aan de lijn maar dat wilde niet vlotten. Door overstromingen spoelden daar steeds opnieuw bruggen en hele delen van het traject weg, terwijl de houten spoorbielsen verloren gingen door termieten en bosbranden. Na de oorlog werd besloten tot de aanleg van een nieuw traject, 150 km ten westen van het oude. In 1976 was het zuidelijk deel voltooid, de niet meer in gebruik zijnde noordelijke tak tot Darwin werd pas in 2004 in gebruik genomen na eveneens geheel opnieuw te zijn aangelegd. Coober Pedy lag wel aan de oude lijn maar niet aan de nieuwe. Ergens in dat deel van de Outback waren we een locomotievenkerkhof gepasseerd, een overblijfsel uit de tijd van het vroegere traject toen de natuur voor regelmatige onderbrekingen van de dienstregeling zorgde. De volgende anekdote geeft aan hoe slecht de reputatie van de Ghan in die tijd was.

‘Een vrouw alarmeert de conducteur omdat ze op het punt staat te bevallen en medische assistentie nodig heeft. De conducteur toont begrip maar verwijt haar dat ze niet in ‘die toestand’ aan zo’n lange treinreis had moeten beginnen. Waarop de vrouw antwoordt: toen ik opstapte was ik nog niet in deze toestand.’

In Adelaide zat het tweede segment van de reis erop. We namen afscheid van onze chauffeur Tomo en brachten een paar dagen in deze aantrekkelijke stad door in afwachting van het vervolg.

Van Adelaide naar Sydney

Het derde segment begon met ons verblijf in Adelaide, gewoon in een hotel waar we ook de was konden doen in de hotelwasserette. Van nu af zou er niet meer worden gekampeerd, de uitrusting bleef in Adelaide achter en daar was ik niet bepaald rouwig om.

Adelaide is de eerste stad in Australië die is gesticht door vrije burgers. Sydney is ouder maar begon zijn bestaan als Britse strafkolonie voor criminelen. Het verlies van de Amerikaanse koloniën was op middellange termijn aanleiding voor de Britten om met wat meer belangstelling te gaan kijken naar de vestigingsmogelijkheden in deze buitenpost. Goed beschouwd kwam de kolonisatie van Australië pas tweede helft 19^e eeuw op gang en Adelaide is dan ook een exponent van de Victorian Era.

Voor zijn tijd was de stad hypermodern van opzet, een rechthoekig stratenplan met boulevards er omheen. Ook met het verkeer anno 1997 was het goed mogelijk je er snel te verplaatsen. De hele stad maakte een zeer prettige indruk, goed onderhouden gebouwen, veel winkels, cafés, en restaurants en natuurlijk ook cd winkels. Ik kocht er een cd met Slavische aria’s gezongen door Lucia Popp.

Verder bezocht ik de Art Gallery of South Australia waar veel schilderijen van personen en groepsportretten bleken te hangen die de Victoriaanse sfeer nadrukkelijk wisten op te roepen. America was lost but the British were here to stay. En in cultureel opzicht is dat eigenlijk wel zo gebeven, en ook nog eens met de Queen als staatshoofd.

Tomo had op de valreep voorgesteld om met z’n allen wat te drinken in het casino. Normaal gesproken is dat geen plek waar ik ooit een voet zet maar een uitzondering daarop wilde ik wel maken. Merkwaardig genoeg werd me de toegang geweigerd omdat ik sportschoenen droeg. Dat was een geheel nieuwe ervaring, niet voldoen aan de dress code. In die tijd had ik ook nog gewone schoenen bij me dus toog ik naar het hotel een eindje verderop om dit euvel te verhelpen. Voor iemand die altijd in een colbert met stropdas rondloopt, vroeger zelfs

als ik op zaterdagmiddag even een paar boodschappen ging doen, was dit de omgekeerde wereld. Maar die portier had gelijk, het waren sportschoenen en ik had ook geen das om.

De volgende ochtend meldde zich een nieuwe chauffeur. Ze heette Tracy en was het prototype van een tomboy. Hoewel ze nauwelijks ouder was dan 20 bleek ze volledig met haar Coaster plus aanhanger vergroeid, ze kon ermee lezen en schrijven, voor millimeterwerk draaide ze haar hand niet om.

Al met al was de afstand tussen Adelaide en Melbourne ongeveer 1000 km dus als je onderweg ook nog eens wat wilde zien of ergens wilde wandelen waren daar langs de kustweg wel drie dagen mee gemoeid. Daarom overnachtten we op dit traject tweemaal in een pubhotel.

De oude regelgeving verplichtte de uitbater van een public house om accommodatie voor reizigers te bieden. Zodoende ontstonden cafés met kamers erboven. Die zijn er in Australië zo hier en daar nog wel en waren natuurlijk de goedkoopste plekken om te overnachtten. Het bleken gezellige pleisterplaatsen en voor een biertje 's avonds hoefde je niet meer naar buiten.

We reden lang het vissersplaatsje Robe en bij Warrnambool maakten we een lunchstop in een natuurgebied waar een publieke barbecue voorziening was ingericht. Er waren in Adelaide steaks gekocht en die moesten nu toch echt geconsumeerd worden. Helaas regende het nogal dus gezellig picknicken was er niet bij, het vuur aanhouden was al een kunst op zich en de steaks waren nat van het regenwater.

Een deel van het traject wordt de Great Ocean Road genoemd en de kustlijn is hier vrij spectaculair door erosie van de rotswand. Dat had mooie poorten opgeleverd en een reeks vrijstaande pilaren die de Twelve Apostles worden genoemd. Op zich is het allemaal niet zo heel bijzonder, de natuur werkt ook op andere plaatsen van de wereld zo, maar in Australië is dit een topattractie.

Een kleine omweg voerde ons naar Cape Otway, het meest zuidelijke punt van het continent op dit traject. Voorbij Melbourne is er een uitstulping die je nog iets zuidelijker brengt, maar die lag te ver uit de route. Bij Cape Otway heb je met enige fantasie direct uitzicht op Antarctica. Die ervaring had ik het jaar ervoor ook als eens op Kaap de Goede Hoop gehad maar dit punt lag toch al wel een flink stukje verder naar het zuiden. Het zou tot 2019 duren voordat ik nog dichter bij de Zuidpool zou geraken, op Vuurland maar dat komt in het laatste hoofdstuk.

Op weg naar Melbourne kwamen we langs een restaurant dat adverteerde met kreeft op het menu. De eigenaar had indertijd het plan opgevat een model van een kreeft boven de ingang aan te bengen. Bij de bestelling van dit kunstobject was echter iets mis gegaan. Australië was in de jaren '70 overgegaan op het 'metric system' maar de restauranteigenaar had de gewenste maten opgegeven in 'good old feet'. Het object dat met een trailer werd bezorgd was derhalve ruim driemaal zo groot als verwacht en kon niet zoals bedoeld boven de ingang worden bevestigd. In plaats daarvan had men er maar een grote luifel van gemaakt in de vorm van een enorme rode kreeft. Je kon er onderdoor rijden en dat hebben we ook gedaan, zonder te stoppen om te eten.

Omdat Melbourne vooral een zakenstad is waarvan het centrum na kantoortijd min of meer is uitgestorven, logeerden we in een hotel in St.Kilda, zoiets als het Scheveningen van de stad. Tussen St.Kilda en centraal Melbourne is een tramverbinding zodat we niet al te geïsoleerd waren van de metropool. Het mocht er dan 's avonds wel saai zijn, ik wilde er tenminste een dag kunnen doorbrengen. De route van het centrum naar St.Kilda was redelijk volgebouwd en had zich ontwikkeld tot theater en kunstenvijk.

De absolute blikvanger is het Melbourne Arts Centre, een betrekkelijk laag gebouw met een opengewerkte metalen piek erop. Het ding oogt beneden als de tutu van een ballerina en begint dan meer naar boven steeds meer op de Eiffeltoren te lijken. Met deze 'kerstpiek' erbij komt het gebouw op 165 meter, las ik later. Op de gevel was zeer groot aangekondigd dat die avond door Opera Australia een uitvoering werd gegeven van *Manon Lescaut*. Natuurlijk gelijk even een kaartje gekocht en daarna met junior de rest van de dag in de stad doorgebracht.

Melbourne oogt als een Europese stad die zich in vrede heeft kunnen ontwikkelen en steeds goed onderhouden is. Het is een genoegzaam rond te lopen, mooie straten, fraaie openbare gebouwen en natuurlijk ook cd winkels. Al met al hebben we daarin tijdens deze reis behoorlijk wat tijd in stuk geslagen.

Na een vroege avondmaaltijd in St.Kilda liep ik naar het Arts Centre en eenmaal binnen wachtte me een verrassing. Het gebouw was weliswaar niet erg hoog maar had een behoorlijk vloeroppervlak en liep ook nog eens een paar verdiepingen de grond in. Er waren meerdere zalen in gevestigd en ik moest voor de mijne met een lift twee (of drie?) etages naar beneden. Het begrip 'down under' kreeg hier een geheel nieuwe betekenis. Er stond een oudere dame bij een standje van de Friends of Opera Australia en ik maakte even een praatje met haar, immers zelf Vriend van de Opera in Amsterdam. Ze was daarin

maar matig geïnteresseerd en vroeg of ik lid wilde worden. Nou nee, daarvoor woon ik toch echt te ver weg.

De productie was beslist de moeite waard en de titelrol werd goed vertolkt. Maar ik herinner me dat Des Grieux werd gezongen door een tenor die klonk alsof hij een papegaai had ingeslikt, vreselijk geluid. Sowieso waren de voorstellingen die ik in Antwerpen had gezien, de Robert Carsen productie met Miriam Gauci, stukken beter.

Toen ik uit het theater kwam passeerde er net een oude tram waarin mensen zaten te eten. Het principe van een diner tram is inmiddels natuurlijk wel ingeburgerd maar toen was dat nog nieuw voor me. Het idee is leuk en van buiten ziet het er aardig uit. Maar dat rondrijden heeft denk ik toch weinig meerwaarde, net als eten tijdens een rivercruise.

Melbourne was jaren lang de belangrijkste stad van Australië en dat is goed te zien aan de prominentie op sportgebied. De Australian Open en de Grand Prix vinden daar plaats, niet in Sydney, terwijl nationaal belangrijke sporten zoals cricket, rugby en Australian Rules Football eerder met Melbourne worden geassocieerd dan met de concurrent in het oosten. En in 1956 was Melbourne de stad waar de Olympische Spelen werden gehouden. Inmiddels is de aandacht wel opgeschoven richting Sydney en heeft die stad ook een keer de Olympics in huis gehaald, maar die jaarlijkse internationale evenementen blijven in Melbourne.

Aanvankelijk bestond het land uit een paar aparte kroonkolonies. Pas in 1901 kwam de Federatie Australië tot stand en daarmee natuurlijk gelijk de prangende vraag wie met de eer van hoofdstad zou gaan strijken. Besloten werd om maar gewoon een nieuwe stad te bouwen voor dit doel, zo ongeveer halverwege tussen de twee kempfanen in. Dat werd Canberra, een klein dorpje dat na een langdurig en moeizaam bouwtraject uitgroeide tot een aantrekkelijke stad met hoofdstedelijke allure. Tot de nieuwe federale regering daadwerkelijk hiernaar kon verhuizen, fungeerde Melbourne als tijdelijke hoofdstad.

Nu begonnen we aan het vierde en tevens laatste segment van onze reis. We overnachtten in een grote cabin zonder aparte kamers in het Kosciuszko National Park, een soort jeugdherberg slaapzaal ervaring, en arriveerden in de loop van de volgende ochtend in Canberra. De stad is gebouwd volgens een fraai masterplan met twee cirkelvormige monumentale centra die aan de uiteinden van een as liggen. Vanuit de lucht ziet het er uit als projectie van een enorme halter. We reden er een rondje, het lag allemaal te ver uit elkaar om lopend te bekijken en na een lunchpauze vervolgden we onze tocht.

Een paar herinneringen die betrekking hebben op dit traject van Canberra naar Sydney die als vanzelf boven komen zijn de lunch in een veganistisch restaurant, een ontmoeting met kangoeroes en het bezoek aan de Blue Mountains met die koala's.

Junior en ik zochten een keer een gelegenheid voor een snelle hap en liepen zomaar ergens binnen. Toen we een tosti bestelden werd er nadrukkelijk gefronst, het was een vega eettentje en alleen al de suggestie dat we om ham vroegen was bijna voldoende ons de zaak uit te zetten. Merkwaardig genoeg stond er wel een chicken sandwich op de kaart. Het was zonder meer echte kip, namaak bestond in die tijd sowieso nog niet, maar het kwam kennelijk uit een blik en er was weinig vraag naar geweest. Die bijna bedorven kip speelde ons de rest van de dag wel parten, eigen schuld natuurlijk. Toch heb ik me zeer verbaasd over het gebrek aan inzicht bij de uitbater van deze vegetent. Omdat de kip vermoedelijk uit blik kwam was er kennelijk geen binding meer met een levend dier. Zoiets als melk die uit een fabriek komt en niet uit een koe. Chicken grows on trees, didn't you know that?

Natuurlijk denkt iedereen bij het horen van de naam Australië aan kangoeroes, het enige buideldier dat de komst van de zoogdieren heeft overleefd. Merkwaardig genoeg was mijn enige kangoeroe ervaring tot dat moment een uit de staart gesneden steak, wordt veel gegeten daar en is minstens zo goed 'rare' te eten als gewone biefstuk. Maar nu in de vierde week stopten we ergens bij een park en daar waren ze, half gedomesticeerde kangoeroes in maten en soorten, een hele kudde. Ik had al gedacht dat het nooit meer zou gebeuren.

Nu misten we nog dat andere beeldmerk, de koala. Die beesten zijn erg fussy wat hun voedsel betreft, ze eten alleen eucalyptusblaadjes. In het gebied dat de Blue Mountains wordt genoemd groeien talloze eucalyptusbomen en in de zomer geven hun bladeren door de enorme hitte eucalyptus damp af wat de lucht een blauw waas geeft. Daaraan ontleent de streek zijn naam. Koala's zijn vrij klein en om het de bezoekers niet moeilijker te maken dan strikt noodzakelijk is er een koalapark ingericht waar je rustig rondwandeland zo hier en daar eentje in een boom kan zien zitten, natuurlijk kauwend op eucalyptus bladeren.

Sydney was het eindpunt van de reis, we verbleven er een paar dagen voor we terug naar huis zouden vliegen. Anders dan Adelaide en Melbourne heeft deze stad geen regelmatig stratenplan. Sydney is zoals eerder gememoreerd voortgekomen uit een nederzetting voor Britse criminelen die men hier als dwangarbeiders inzette voor ze de vrij-

heid kregen. Dat moet de plek wat meer een frontier town karakter hebben gegeven dan die andere twee. We namen de trein voor een korte trip naar de andere kant van de haven. De Harbour Bridge was lange tijd het beeldmerk van de stad, een prachtige spoorbrug over het brede water. Door terug te lopen over die brug – er is een voetgangerspad – hadden we een schitterend uitzicht over de omgeving en op de stad aan de overkant met als absolute blikvanger het Sydney Opera House. Dit op een zeilschip lijkende gebouw heeft de brug als beeldmerk verdrongen maar samen vormen ze een uniek ensemble. Sydney bleek het bekende assortiment te bieden dat je in elke grote stad aantreft: winkeltjes, warenhuizen, restaurants, cafés, musea, noem maar op. In de buurt van ons hotel bevond zich een populaire uitgaanswijk waar je prettig kon eten.

De voorstelling van *La forza del destino* was redelijk maar niet bijzonder. Later sprak ik de Australische bariton Peter C. W. in Brussel waar hij samen met zijn vrouw de sopraan Cheryl B. verbleef en die vertelde dat deze *Forza* de minste productie was die men daar in jaren had gemaakt. Maar goed, ik had het gebouw van buiten en van binnen kunnen bekijken en dat was ook belangrijk. In Sydney zijn en niet naar de opera was eigenlijk not done. Helaas is me zoiets tijdens mijn reizen maar al te vaak overkomen doordat ik ergens buiten het seizoen arriveerde of dat er toevallig tijdens mijn verblijf niets op het programma stond. Het interieur van het operahouse deed nogal gedateerd aan met veel bruintinten, het gebouw moet het echt van de spectaculaire buitenkant hebben. En de ligging, op een minuscuul schiereilandje in de haven, in ongeëvenaard.

Omdat een koppel uit de groep een verlenging had geregeld naar Cairns om de Great Barrier Reef te bekijken, namen we een avondje eerder al afscheid van elkaar in een groot café met live muziek. Een Brian Ferry achtige man zong met een band zo ongeveer alle bekende nummers uit de jaren '80. Maar de jaren '70 had hij ook in zijn repertoire en op ons verzoek vertolkte hij met zijn band op pakkende wijze *Hotel California* en *Sultans of Swing*. Toen het al laat was geworden moest junior die met een paar anderen even naar buiten was gelopen zijn ID laten zien en werd vervolgens niet meer toegelaten. Op twee maanden na was hij 18 jaar oud maar daar deed de uitsmijter het niet voor. Achteraf denk ik wat dit wel niet voor problemen had kunnen opleveren in die pubhotels.

De laatste dag kochten we her en der wat souvenirs voor de thuisblijvers waaronder een schilderwerkje met Aboriginal motieven dat op

een doekje was afgedrukt. Het zag er leuk uit maar na een paar jaar in de zon begon het wel wat te verbleken, geen blijvende herinnering derhalve.

Van Sydney Airport vertrokken we na vier weken Australië met Malaysian Airlines naar Kuala Lumpur. Op de luchthaven had ik een soort reisboek gekocht met de opvallende titel *No shitting in the toilet*. Het was een bloemlezing van vreemde teksten die de auteur tijdens zijn vele reizen had aangetroffen. Hij beperkte zich uiteraard niet tot dit soort oneliners maar voorzag die van boeiende reiservaringen. Toen we in Kuala Lumpur aankwamen had ik het al weer uit, je zit dan ook bijna 9 uur in het vliegtuig. Australië ligt enerzijds gewoon in Azië, het schurkt tegen Indonesië aan, maar is toch ook een buitenbeen. Die vlucht was gewoon vergelijkbaar met Amsterdam New York.

De tweede vlucht van Kuala Lumpur naar Amsterdam werd uitgevoerd met een gloednieuwe Boeing 757, voor het eerst dat ik intercontinentaal vloog in een tweemotorig vliegtuig.

Australië was een leuke ervaring, toch een beetje een stuk Europa weggestopt aan de andere kant van de wereld. Mijn eerste kennismaking met het land dateerde uit de jaren '50 toen een groot gezin uit de buurt naar dit beloofde land emigreerde. Dat werd toen erg aangemoedigd, emigratie naar Canada en Australië was natuurlijk ook een manier om een sober bestaan in Nederland te ontvluchten, een land in wederopbouw na de oorlog. En de dunbevolkte landen Canada en Australië hadden daarvan weinig te lijden gehad natuurlijk en voerden een propagandacampagne waarin iedere immigrant een gouden toekomst werd voorgespiegeld. In de praktijk viel dat tegen, opvangkampen, armoedige beginjaren en maar hopen dat het beter zou worden. Toen de welvaart in Nederland toenam was het gauw afgelopen met deze landverhuizingen. En nu trekken er vooral immigranten uit Azië, Afrika en het Midden Oosten naar toe.

Voor Australië is dat inmiddels een probleem, het land biedt niet ongelimiteerd plaats aan extra inwoners vanwege het gebrek aan drinkwater. Vandaar dat men een tamelijk strikt beleid voert in deze, wat van een afstand een beetje gevoelloos overkomt.

Schijn bedriegt, Australiërs zijn door de bank genomen vriendelijke mensen en prettig in de omgang.

20 Afrika

Zuid Afrika

De Portugezen waren de eerste zeevaarders die via het uiterste zuiden van Afrika de weg naar Indië 'ontdekten' en frequenteerden. Vasco da Gama rondde in 1497 als eerste de kaap en bereikte in 1498 daadwerkelijk het zuiden van India waar hij niet geheel verrassend een geheel gesettelde Arabische handelskolonie aantrof.

Gedurende de 16^e eeuw werd dit de Portugese Indië-route waarbij men in verband met de heersende stromingen en winden noodgedwongen ruim om de kaap heen voer. Na een eeuw zo ongeveer het monopolie op deze route te hebben gehad kreeg men concurrentie van zeevaarders uit Holland en Zeeland, later verenigd in de Verenigde Oost-Indische Compagnie. In de 17^e eeuw was de glorie tijd van de Portugezen voorbij en voerde de VOC de boventoon.

In 1648 strandde het schip 'Haarlem' van de VOC in de Tafelbaai en moest de bemanning daar noodgedwongen zien te overleven voor men door een ander schip werd opgepikt. Hoe ze het thuisfront hebben laten weten bij de Tafelbaai te verblijven in plaats van schipbreuk te hebben geleden, vertelt de historie niet. Feit is dat men bemerkte dat het gebied zich heel goed leende voor landbouw en veeteelt. Zodoende zou een kleine permanente kolonie goede diensten kunnen bewijzen als bevoorradingspunt voor drinkwater en vers voedsel. Gelet op de problemen met scheurbuik was dit natuurlijk een enorme verbetering, die verversing halverwege de lange reis.

Jan van Riebeeck wist in 1652 de daad bij het woord te voegen en stichtte de Kaapkolonie. In de jaren daarop volgend vestigden zich daar Nederlandse boeren, later kwamen ook Franse hugenoten en Duitsers erbij om het gebied in cultuur te brengen. Een variant op het Nederlands werd de voertaal en het Afrikaans wordt tot op heden door ongeveer 7 miljoen mensen gesproken in Zuid Afrika en Namibië. Voor Nederlanders is het goed te verstaan, beter dan Limburgs in elk geval. Afrikaners die afstammen van hugenoten dragen veelal 'Franse' achternamen als Terblanche, Trichardt, Du Plessis, De Villiers, Malan, Cronjé, Naudé en Fouché. Hun culturele invloed was verhoudingsgewijs veel groter dan hun aantal, omdat ze in tegenstelling tot de andere groepen vooral uit de bourgeoisie en zelfs de aristocratie voortkwamen.

Zuid-Afrika heeft onder andere het ontstaan van haar wijncultuur in grote mate aan de aldaar gevestigde hugenoten te danken.

Na een Portugese en een Nederlandse eeuw namen in de 18^e eeuw de Britten het stokje over. In 1795 werd de Kaapkolonie door de Britten bezet en kreeg het gebied de status van een Britse 'dominion'. Gaandeweg leidden de culturele verschillen tussen de Afrikaners en de Britten tot zoveel spanningen en ongenoegen dat de oorspronkelijke kolonisten massaal uit de Kaap wegtrokken. Deze Grote Trek naar het noorden van de zogeheten Voortrekkers vond plaats halverwege de 19^e eeuw en leidde tot de stichting van drie staatkundige eenheden ten noorden van de Kaapkolonie: Oranje Vrijstaat, Transvaal en Natal. Laatstgenoemde kwam al vrij snel in Britse handen maar de twee andere gebieden wisten hun autonomie ten opzichte van de Britten te bewaren. Wel had men de handen vol aan het bestrijden van de Zulustammen in het noorden die de Afrikaners terecht zagen als indringers.

In 1876 werd in het noorden van de Kaapkolonie diamant gevonden waardoor in korte tijd de economische en politieke machtspositie van dit gebied sterk verbeterde. Dat leidde tot een poging de Boerenstaten te annexeren met als gevolg de Eerste Boerenoorlog die door de Boeren werd gewonnen. Toen echter in Transvaal goud werd gevonden en Johannesburg als gevolg van de gold rush veranderde van een dorp in de snelst groeiende metropool op het continent, probeerden de Britten het opnieuw. De Tweede Boerenoorlog duurde van 1899 tot 1902 en werd uiteindelijk met veel moeite en door middel van grof geweld door de Britten in hun voordeel beslecht.

Bijzonder aspect van de oorlog was het bevechten van guerrillastrijders door het woongebied van de Boeren plat te branden. De gezinnen van die strijders konden zich vervolgens 'vrijwillig' melden in opvangkampen, om te compenseren voor het afnemen van al hun middelen van bestaan. De niet combattante bevolking werd zo letterlijk geconcentreerd in deze kampen, vandaar de naam concentratiekamp. De leefomstandigheden in die kampen waren zeer slecht wat tot enorme sterfte leidde. Hoe het ook zij, een nieuw begrip was geboren en zou later een wel zeer sinistere klank krijgen.

De president van de Republiek Transvaal Paul Kruger ontvluchtte tijds het land. Deze oud-gereformeerde 'Nederlander' werd eind 1900 op last van de net aangetreden koningin Wilhelmina uit Lourenço Marques opgehaald door het pantserschip de Gelderland. In Marseille ging Kruger van boord en reisde vervolgens per trein naar Nederland waar hij een gastvrij onthaal vond.

In 1910 ontstond door het samengaan van de Boerenstaten met de Kaapkolonie de Unie van Zuid Afrika, een zelfbesturende politieke eenheid binnen het British Empire met vanaf 1931 volledige soevereiniteit. Dat nam niet weg dat de Britten niet toelieten dat Zuid Afrika neutraal bleef bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Daarvoor was de Kaaproute nog steeds te belangrijk, zou nooit in andere handen mogen vallen.

Al in de grondwet van 1910 werden kleurlingen uitgesloten van kiesrecht. Talloze verdere beperkingen leidden uiteindelijk tot een etnisch blanke staat waarin alle andere bevolkingsgroepen in een ondergeschikte positie werden geplaatst. Dit zogeheten Apartheidsrégime zou uiteindelijk duren tot president F.W. de Klerk in 1990 er een einde aan maakte en Nelson Mandela aan de macht kwam. Formeel duurde het echter nog tot een nieuwe grondwet werd aangenomen in 1996.

Internationaal kwam het Apartheidsrégime tijdens de hoogtijjaren van het wereldwijde dekolonisatieproces in toenemende mate onder vuur te liggen wat in 1960 leidde tot een door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties ingestelde internationale boycot, bedoeld om hieraan een einde te maken. Na een diplomatieke en economische boycot volgde ook een wapenembargo. Een aantal landen stelde verder een culturele en academische boycot in. De internationale sancties werden opgeheven in 1994, na de feitelijke afschaffing van de apartheid.

Uiteraard leidde die boycot tot grote problemen voor het land, vooral vanwege de afhankelijkheid van geïmporteerde aardolie. Daarom greep men naar een beproefd middel, afgekeken van Duitsland tijdens het Derde Rijk. Daar werd een industrie opgezet die het land zelfredzaam moest maken door over te schakelen op steenkool als bron voor chemische producten. Omdat Zuid Afrika eveneens over grote steenkoolvoorraden beschikt, lag het voor de hand die oude technologie van onder het stof vandaan te halen.

De eerste stap in dit proces wordt steenkoolvergassing genoemd, de reactie van vermalen steenkool met hete stoom waarbij synthesesgas wordt gevormd, een mengsel van waterstof en koolmonoxide. Door middel van het in Duitsland ontwikkelde Fischer Tropsch proces wordt hieruit een op paraffine lijkend product gevormd. Door dit te kraken, zoals ook met aardolie wordt gedaan, ontstaan lagere koolwaterstoffen, zowel verzadigd als onverzadigd. En daarmee zijn we even ver als met het gebruik van aardolie als basisgrondstof. Uiteraard is dit gehele proces veel bewerkelijker en duurder dan het direct kraken van aardolie, maar het importprobleem als gevolg van de boycot kon

er in elk geval gedeeltelijk mee worden opgelost. Verder was het een kwestie van omzeilen van de beperkende maatregelen, een illegaal circuit waarin Shell als loyale partner een hoofdrol vervulde.

In Nederland merkten we hier weinig van. De aandacht ging meer uit naar Oudspruit sinaasappelen en wijn uit de Kaapprovincie. En tussen 1985 en 1987 was Makro Nederland het slachtoffer van bomaanslagen door de terroristische organisatie RaRa. Op vijf vestigingen werden aanslagen gepleegd omdat het bedrijf ook zaken deed in Zuid-Afrika. Nadat in december 1986 de Makro in Duiven en in januari 1987 de Makro in Nuth in vlammen waren opgegaan, besloot het moederbedrijf SHV zich terug te trekken uit Zuid-Afrika.

Halverwege de jaren '90 was dit allemaal voorbij, Zuid Afrikaanse wijn was niet langer 'besmet', net als Portugese wijn na de Anjerrevolutie van 1974. Ook reizen naar het land werden in korte tijd zeer populair, je kon er nu met een onbezwaard gemoed naar toe, zo leek het. Zodoende boekte ik tijdens mijn opfrisverlofperiode in september 1996 een pakketreis naar Zuid Afrika. Een kort bezoek waarbij ik de belangrijkste highlights van het land te zien zou krijgen, leek me wel afdoende. Sowieso was het niet meer dan een tussendoortje: na Vietnam en Laos en kort voor Myanmar.

Rondreis

De heenreis verliep moeizaam. Een betrekkelijk grote groep deelnemers zou in de ochtend van Schiphol vertrekken voor een vlucht naar Sofia met de Bulgaarse maatschappij Balkan Air. Daar was een tussenstop gepland van een halve dag waarna de intercontinentale vlucht zou vertrekken die ons vroeg in de ochtend in Johannesburg moest afleveren. De vlucht naar Sofia was echter zeer ernstig vertraagd, vertrok pas vroeg in de avond. Op mijn vraag aan de purser of we nu de aansluiting naar Johannesburg wel zouden halen, kreeg ik te horen dat dit absoluut zeker het geval zou zijn. Die vlucht werd namelijk met hetzelfde toestel uitgevoerd als waarin we van Schiphol vertrokken. Gaandeweg werd duidelijker wat er was gepasseerd. Het toestel in kwestie kwam uit New York maar was vertraagd als gevolg van slecht weer. Geen idee waar, maar dat werd gesteld. Om tijd terug te winnen had men de tussenstop in Wenen gecancelled en werd de vlucht naar en van Amsterdam nu non stop uitgevoerd. We moesten in Sofia wel uitstappen en opnieuw inchecken, waarbij de ruimbagage vreemd genoeg in het toestel bleef, maar al met al waren we daar met een uur of twee klaar. Doordat de lange geplande stop nu was vervallen, hadden we uiteindelijk maar een uur of vier vertraging. Wel een bizar idee dat

Balkan Air kennelijk maar een enkel toestel had voor intercontinentale vluchten, en dat ook nog een simpele Boeing 737. Ik herinner me dat de maaltijd in het vliegtuig voorspelbaar van matige kwaliteit was en het geserveerde bier van het type 'alleen bij absoluut gebrek aan iets anders'.

In Johannesburg werden we opgewacht door een ervaren reisleidster die in een mum van tijd van elke deelnemer de voornaam kende en iedereen aansprak alsof ze al jaren goede bekenden waren. Goede methode als je dat beheerst, werkt prima.

We reden naar Pretoria voor een stadstour waarbij de belangrijkste monumenten werden bekeken, waaronder het vrij imposante parlamentsgebouw. Buiten de stad bezochten we het Voortrekkers monument. Op 16 december 1938 begon men op Monumentkoppie net buiten Pretoria met de bouw ervan. Alle bouwmaterialen (met uitzondering van het Italiaans marmeren interieur) werden bewust uit de Zuid-Afrikaanse bodem gehaald.

In 1949 werd het monument met de nodige feestelijkheden in aanwezigheid van de eerste minister Daniel François Malan ingehuldigd. Het Voortrekker monument is 40 meter hoog en wordt omsloten door een muur van 64 granieten replica's van de ossenwagens waarmee de Voortrekkers ooit de Kaap verlieten om hun geluk in de Transvaal en de Oranje Vrijstaat te beproeven.

De Zuid-Afrikaanse beeldhouwer Anton van Wouw heeft een bronzen standbeeld gemaakt van de Voortrekker-oermoeder met kind. Dit standbeeld prijkt nog steeds voor de toegangspoort van Monumentkoppie. Binnenin vindt men de 30 meter hoge Heldenhal met een 92 meter lange marmeren muurgravure van de hand van Romano Romanelli, die de belangrijkste gebeurtenissen uit de Grote Trek en de Slag bij Bloedrivier uitbeeldt.

Tijdens de Grote Trek sloegen de deelnemers hun tenten op binnen een kring van wagens, voor de veiligheid. Die ronde muur met 64 replica's herinnert daaraan. De omtrek van 251 meter is zodanig gekozen dat de basis van de buitenmuur met de top van het monument een halve bol vormt. Op mijn suggestie dat dit het complex zeer geschikt maakte om weergegeven te worden in een snowdome, het archetypische 'tacky' souvenir, reageerde de reisleidster not amused. Net aangekomen en nu al schuldig aan heiligschennis, ik kreeg direct een virtueel kruisje achter mijn naam. Gelukkig raakte ze al snel aan mijn persoonlijk gevoel voor humor gewend waardoor het toch weer goed kwam tussen ons.

Na een overnachting in Pretoria reden we langs de Panoramaroute richting Krugerpark. Onderweg kwamen we langs een paar bijzondere plekken: de spectaculaire rotsformaties van de Blyde River Canyon, de op bizarre wijze uitgesleten Bourke's Luck Potholes waar twee rivieren prachtige patronen in de rotsen hebben gevormd en het uitzichtpunt bij 'God's Window'. Er zat een stel in de groep dat een paar maanden eerder was getrouwd maar had aangegeven op huwelijksreis te zijn, dat bood vermoedelijk allerlei voordelen. Bij een koffiestop kregen we een stukje van de 'bruidskoek' aangeboden die men in alderijl had laten aanrukken.

We overnachtten in een motelachtig complex, grote algemene ruimte met restaurant geschikt voor groepen en kamers in aparte huisjes.

Naar het Krugerpark was het de volgende dag niet meer zo ver en we verbleven twee nachten in een vrij luxe lodge aan de rand van het park, net erbinnen. Dat we dicht bij de natuur zaten werd me 's nachts duidelijk toen ik gewekt werd door muizen. In Leiden had ik jarenlang last gehad van muizen dus die geluiden van rondrennende kleine bezoekers kwamen me bekend voor. Ik wilde de receptie erover bellen maar de telefoonkabel bleek door deze gasten al eerder geheel te zijn doorgeknaagd. Verscholen onder mijn nachtkastje lag een nest pasgeboren kale muisjes. Toen er later een groot exemplaar over mijn gezicht heen liep vond ik dat de maat vol was. Die lui moesten weg of ik wilde een andere kamer. De manager verzekerde me de volgende ochtend dat alles zou worden opgeruimd en ik kreeg een fles wijn aangeboden ter compensatie, voor bij het avondeten.

Al met al hadden we door de vroege aankomst bijna twee volle dagen om het park te verkennen. Het Krugerpark is voorzien van keurige geasfalteerde wegen zodat je 'op safari' kan met een grote bus waarin zich 40 personen bevinden, achter glas speurend naar het wild. Het is lang niet zo 'echt' als rondrijden in jeeps natuurlijk maar uiteindelijk hebben we toch behoorlijk wat te zien gekregen. In kleine groepjes heel stil naar een vogelspotter gebouwtje geslopen waar zowaar het nodige te zien was, leeuwen die op de weg lagen te zonnen, giraffen en olifanten. Ik herinner me een olifant die pontificaal op de weg stond en een zojuist uit de grond getrokken boompje aan het opeten was. Het ging haar vooral om de wortels, die waren glad en mals. De rest was maar maagvulling. De hele vertoning duurde zeker een kwartier voordat mevrouw zich terugtrok in de bush.

Tijdens een lunchstop zag ik een groepje rangers die jeepsafari's verzorgden. Het waren vrij jonge kerels die bemoedigend werden toege-

sproken door een doortastende kleine vrouw die duidelijk de leiding had. Ze waren kennelijk ontmoedigd omdat ze geen neushoorns hadden kunnen vinden en hun passagiers daarover hadden geklaagd. De moeder ranger drukte hen op het hart: 'next time you tell them, if you want to have a close look at a rhino go to the zoo'.

Het hele safarigebeuren en management was nog duidelijk een 'witmannen' aangelegenheid. De eerste avond had ik in de bar doorgebracht, even niet aanschuiven bij een buffet dat sowieso voor eigen rekening was. Er was een private party aan de gang bij gelegenheid van iemands afscheid maar ik was welkom. Erg formeel was het niet, safarisfeertje met mannen in halflange shorts en veel drank.

Komend uit het Krugerpark maakten we een korte stop in Nelspruit. Een spruit is een beekje of klein riviertje en de stad was ooit gesticht door drie broers met de familienaam Nel, zo dus. De sfeer in het centrum was niet erg prettig, overal traliehekken en de bank leek wel een fort, zo moeilijk was het om er binnen te komen. Het was natuurlijk pas twee jaar na het aantreden van een nieuwe regering onder leiding van het ANC en bij het blanke bevolkingsdeel heerste grote ongerustheid over hun toekomst. Kwam bij dat het objectief gezien gewoon onveilig was op straat en dat er heel veel werd ingebroken. We kregen het dringend advies nergens alleen op pad te gaan en 's avonds maar in het hotel te blijven. Natuurlijk was dat een beetje overdreven maar men was erop gebrand incidenten waarbij toeristen waren betrokken zoveel als mogelijk te voorkomen. Dat zou potentieel geïnteresseerden maar afschrikken.

Onze bestemming die dag was het staatje Swaziland, een klein koninkrijk dat een enclave vormt in Zuid Afrika. Het landje is ongeveer even groot als de Belgische deelstaat Wallonië en heeft een miljoen inwoners. Bij de grens was het druk formulieren invullen geblazen, van vrij verkeer met het buurland was geen sprake. Dus heel formeel Zuid Afrika uit en Swaziland in. De volgende dag hetzelfde verhaal.

Een bezoek aan Swaziland was vooral goed voor mijn landenlijst, verder had het geen meerwaarde. We reden erdoor, overnachtten in een luxe hotel en reden er weer uit. In de hotelbar keek ik naar een wedstrijd op de US Open waarin Agassi speelde. Een grote zwarte man naast me keek ook en we raakten in gesprek. Hij was er voor zaken, reisde veel in de regio en had recent een malaria aanval gehad. Hij sprak erover als een flinke griep, kan zomaar gebeuren, is een endemisch probleem. Zodra hij ziek was geworden had hij zichzelf een stootkuur kinine toegediend. Die pillen had je altijd bij je, dus niet

profylactisch slikken zoals toen nog gebruikelijk was voor toeristen en andere reizigers van buiten het risicogebied.

In het verleden was ik altijd op stap gegaan met een flinke voorraad paludrine maar die zomer had ik voor het eerst Lariam geprobeerd, een nieuw middel, veel effectiever dan paludrine en je hoefde het maar eens in de week te slikken. Dat beviel niet erg, er waren veel bijwerkingen. Van anderen hoorde ik dat mensen last hadden gekregen van haaruitval en paranoia. Bij mij beperkte het zich tot koorts op dag 2 en hoofdpijn op dag 3 na het slikken van een pil. Twee op de zeven dagen werden er zodoende negatief door beïnvloed. Komend uit Laos zat ik nog in de nasleep, altijd een paar weken doorslikken als je weer thuis bent. Omdat het winter was en er sowieso geen muggen op de been waren, liet het ik er bij.

Inmiddels wordt de stootkuur methode ook toegepast door de Travel Clinic waar ik altijd even langsga voor ik een verre reis ga maken. Bij mijn bezoek aan Ecuador en de Amazone in 2018 kreeg ik een recept voor een drie daagse Malarone kuur, mee te starten zodra een arts had vastgesteld dat er sprake was van malaria.

In het boek *The heart of the matter* van Graham Greene kwam ik een tropische ziekte tegen die blackwater werd genoemd. Die is inmiddels geheel verdwenen. Wat bleek, langdurig slikken van kinine leidde tot nierfalen en zwarte urine. Deze ziekte was dodelijker dan malaria en eiste tientallen jaren lang veel levens van tropengangers.

Hoe het ook zij, Agassi won de wedstrijd maar Sampras ging uiteindelijk met de titel aan de haal.

Komend uit Swaziland stopten we ergens langs de weg. Het bleek een typische tourist trap te zijn, allemaal autochtonen die op dat specifieke punt hun zelfgemaakte souvenirs aanboden. Ik kocht er een kleine uit steen geboetseerde neushoorn, iemand anders liep terug de bus in met hetzelfde beeld maar dan met de omvang van een biggetje. Terug op Schiphol liep hij er later nog steeds mee te zeulen.

Kort daarna bereikten we Shakaland waar we zouden overnachten. Dat is een dorpje dat ooit is gebouwd als set voor de film *Shaka Zulu* over de strijd van de Zulu's met de Voortrekkers. Het verblijf was een all-in Zulu experience, compleet met een praatje over de zeden en gewoonten van de Zulu's dat werd afgestoken bij een miniatuur van een authentiek dorp. Daarna kon men participeren in kleine wedstrijdes zoals speerwerpen en 'vechten' met schild en speer. Ter afsluiting nog een korte dansvoorstelling. Al met al een aardig stukje folklore. In een grote hal werd een buffet geserveerd en daarna kon een ieder zich terugtrekken in een eigen hut. Buiten zagen deze ronde

hutten met strodak eruit als primitieve bouwsels maar binnen was het een goed geoutilleerde hotelkamer. De volgende ochtend liep er iemand langs de hutten en zong overal hetzelfde refrein, zichzelf begeleidend op een gitaar. De tekst betekende zoveel als 'wakker worden, tijd om op te staan'.

Meer naar het zuiden bereikten we Durban, een van de grootste steden van Zuid Afrika, mooi gelegen aan de Indische Oceaan. Na een bezoek aan de botanische tuin brachten we wat tijd door in de binnenstad. Ik nam de gelegenheid te baat om een kijkje te nemen in de moskee, de grootste van Afrika en oorspronkelijk gebouwd door de hindustaanse gemeenschap. Die bestond uit moslims en hindu's en beide groepen waren zeer talrijk. Durban is ook de stad waar Gandhi een baan als advocaat aannam en zich politiek begon te profileren.

Ons hotel lag aan het Waterfront, een aardige boulevard met druk strandleven van vooral zwarte Afrikaanse gezinnen. Ik heb er een paar uur tussen gezeten, voor het eerst weer aan de Indische Oceaan sinds die keer in Madras in 1973.

Vervolgens legde ik aan in een sportcafé waar een rugbywedstrijd op tv te zien was. Het was alsof je in een andere wereld stapte, luidruchtige jongelui die al gauw voor een onvervalste red neck sfeer zorgden. De Apartheid was dan wel afgeschaft, de scheiding van bevolkingsgroepen was nog springlevend.

Iemand had in de Lonely Planet gezien dat er in de buurt van het hotel een goed Portugees restaurant was gevestigd. Daar heb ik met een paar groepsgenoten gegeten die avond, bacalhau en Vinho Verde.

Mijn hotelkamer had uitzicht op zee en de kijkrichting was pal oost. We vertrokken die ochtend heel vroeg maar gelukkig kon ik nog net de zon als een enorme bal uit zee zien opstijgen. Het was alsof hij de hele kamer vulde, zo dichtbij leek het. Een vergelijkbare ervaring zou ik korte tijd later hebben op het treinstation van Yangon.

Dat we zo vroeg vertrokken die dag had van doen met de zeer lange reisdag die ons te wachten stond. Van Durban naar de volgende kustplaats East London loopt de doorgaande weg door het binnenland van het voormalige thuisland Transkei. Dat betekende een flinke omweg, weliswaar over zeer behoorlijke wegen maar de afstand werd daar niet minder groot door. Onderweg viel me op dat over lange stukken de draden van telefoonlijnen langs de weg waren verdwenen. Het verschijnsel koperroof was toen nog niet in Nederland doorgedrongen, althans niet op een schaal die het dagelijkse nieuws haalde.

Transkei was een van die vestigingsgebieden waarmee de regering de Apartheid vorm trachtte te geven, het wegstoppen van kleurlingen in

'eigen soevereine landen' die uiteraard door geen enkel ander land ooit zijn erkend. Na 1994 werden ze gewoon weer bij het Zuid Afrikaanse grondgebied getrokken maar net als in 1991 bij Marienborn in Duitsland waren de overblijfselen van de binnenlandse grenspost nog te zien aan het begin van de brug over de rivier de Kei.

De chauffeur hield dapper vol en na een rit van 12 uur arriveerden we safe and sound in East London. Iets anders dan het hotel heb ik daar nauwelijks gezien, behalve dan een oude treinwagon aan het strand die was ingericht als restaurant.

We waren nu aangeland in Natal, het meest Victoriaanse deel van het land met plaatsen als Port Elizabeth, Knysna en Mosselbaai. De begroeiing is er tamelijk weelderig, reden waarom men in reisgidsen graag spreekt over de Tuinroute. Geen echte tuinen maar wel overal bloemen en zo.

Tijdens een tussenstop in Port Elizabeth kocht ik in een bookshop een tweedehands exemplaar van *Sayonara* van James Michener, om momenten van verveling tijdens de avond te verdrijven. Op je gemak buiten lopen was niet zonder risico en de tv bood weinig meer dan de US Open. Ik had ooit de film gezien met Marlon Brando en was gewoon benieuwd naar het boek. Het staat nog steeds in de kast, als een soort souvenir.

Knysna is een kunstenaarsstadje met veel gefortuneerde pensionado's. Naar verluidt was ook voormalig premier Ian Smith daar komen wonen na de onafhankelijkheid van Rhodesië. Het was een gezellig stadje om wat rond te lopen en er was een prima steakhouse in het centrum waar ik voor het eerste kennis maakte met Springbok biefstuk.

Omdat ik tijdens lange vliegreizen nogal veel last had van neusverkoudheid liep ik een apotheek in om te informeren of daar een middel tegen bestond. Die zomer was ik op weg naar Singapore het grootste deel van de reis aan het snuiten geweest. En ik was het toestel nog niet uit of het hield gewoon weer op, kennelijk een allergische reactie op de cabine luchtverfrisser. Daar had men wel iets voor, een zeer krachtig middel waarvan ik de naam ben vergeten maar het hielp uitstekend. In Nederland was het niet op de markt, niet toegelaten. Ik heb er daarom zo min mogelijk gebruik van gemaakt maar uiteindelijk was het doosje toch echt leeg.

In Mosselbaai zag ik de Post Office Tree (letterlijk een postkantoorboom uit de VOC-tijd) en het Bartholomeus Diaz Museum met een replica van zijn schip.